

SOCIALINIAI POKYČIAI IR POLICIJOS SUBJEKTIŠKUMAS

Doc. dr. Algimantas Urmonas

Lietuvos teisės universitetas, Teisės fakultetas, Administracinės teisės ir proceso katedra
Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas: 271 45 45
Elektroninis paštas umonika@takas.lt

Pateikta 2002 m. gruodžio 23 d.

Parengta spausdinti 2002 m. gruodžio 27 d.

*Recenzavo Lietuvos teisės universiteto Policijos fakulteto Policijos teisės katedros vedėjas docentas
dr. Alvydas Šakočius ir šio Universiteto Policijos fakulteto Policijos teisės katedros lektorius
dr. Raimondas Kalesnykas*

S a n t r a u k a

Šiame straipsnyje siekiama atskleisti socialinių pokyčių ir policijos subjektiškumo¹ formavimosi tendencijų sąsajas valstybės, teisinės sistemos ir policijos reformų kontekste. Straipsnis sudarytas iš trijų dalių. Pirmojoje dalyje analizuojama socialinių pokyčių, socialinių įtampų laukų įtaka policijos subjektiškumui. Antrojoje dalyje keliama policijos subjektiškumo ir jos realių bei galimų socialinių reakcijų į nusikalstamumo kontrolės ir viešosios tvarkos užtikrinimo aktualijas, santykio problema.

Trečioji straipsnio dalis skiriama policijos strateginių reformų principų tobulinimui kaip intelektualiai investicijai į policijos subjektiškumo ateitį aptarti.

Pagrindinės sąvokos: *socialiniai pokyčiai, policijos subjektiškumas, principai.*

I v a d a s

Kalbant apie administracinius gebėjimus, Lietuva sukūrė pakankamus, tačiau vis dar gana trapius gebėjimus užtikrinti *acquis* įgyvendinimą ir įgyvendinimo priežiūrą, ypač vidaus rinkos bei įvairių Bendrijų politikų srityse. Lietuva turi garantuoti visišką ir efektyvų administracinių struktūrų veikimą, ypač siekiant užtikrinti vientisą ir prognozuojamą *acquis* įgyvendinimą. Ypač daug dėmesio reikia skirti struktūroms, kurios būtinos norint įgyvendinti tą *acquis* dalį, kuri bus taikoma tik tapus Europos Sąjungos nare, ypač racionalaus ir efektyvaus Europos Sąjungos lėšų valdymo srityje².

Socialiniai pokyčiai ir policijos subjektiškumo tema susijusi su Lietuvos gebėjimais tobulinti policijos subjektiškumo dimensijas – numatyti jos strateginius kontūrus, praktiškai įgyvendinti policijos misiją, atitinkančią žmonių lūkesčius ir Europos Sąjungos standartus.

---

¹ Straipsnio autorius policijos subjektiškumą šiame straipsnyje traktuoja kaip vertybinę ekonominio, teisinio ir kitokio socialinio policijos statuso charakteristiką jos tikslams siekti. Šie tikslai nustatomi norminiuose teisės aktuose arba numatomi strateginiuose dokumentuose, išvelgiami moksliniuose tyrimuose.

² 2002 m. spalio 9 d. Europos Komisijos reguliaraus pranešimo apie Lietuvos pažangą išvados.

1. Socialiniai pokyčiai, socialinių įtampų laukai ir policijos subjektiškumo formavimosi tendencijos

Socialinių pokyčių ir policijos subjektiškumo tema projektuojasi tarpusavyje susijusių **socialinių įtampų laukuose**¹, kur socialinių santykių erdvėje ir laike išsidėsto faktai, įvykiai, procesai ir jų deriniai, reiškiantys arba išreiškiantys priešingus poliūs, priešingas socialinio vyksmo tendencijas. Šiuo atveju nagrinėtinos visuomenės vystymosi procesų Lietuvoje, tolimesnės demokratijos plėtros, teisinės valstybės kūrimo tendencijų, kriminalogeninės būklės, vis labiau įgaunančios agresyvų pagreitį, ir policijos galių, nulemtų jai suteikto *socialinio, ekonominio, teisinio statuso*, ribų sąsajos. Socialinių pokyčių ir susiformavusių socialinių įtampų laukuose *reikia atskleisti* poliarizuotus žmogaus, visuomenės, valstybės **objektyviuosius ir kitokius policijos institucijos subjektiškumo poreikius**. Šie ne visuomet viešai žinomi skirtingų visuomenės sluoksnių poreikiai, poreikių variantų patenkinimo konkurencija turi įtakos policijos subjektiškumui, lemia jo plėtros apibūdinimų įvairovę nuo pasenusio ekstensyvaus vystymosi kelio kartojimo iki intensyvios plėtros protrūkių. Šioje prieštaringų policijos subjektiškumo poreikių mozaikoje nuo 1990 metų „banguoja“ policijos reformų variantai, atspindintys vieną ar kitą politinės įtakos srovę. Todėl įtampų laukuose susikaupė socialinių pokyčių ir transformacijų *griaunamųjų įtampų veiksmių*², disfunkciškai lemiančių įvairias **policijos marginalinio**³ **subjektiškumo socialines dimensijas**. Policijos marginalumas rodo, kad ši institucija ir policijos pareigūnai dėl socialinių pokyčių yra išstumti iš objektyvaus norminio statuso į socialinį poreikių tenkinimo pakraštį ir politiniu, socialiniu, ekonominiu, teisiniu bei kultūriniu–psichologiniu požiūriu neprisitaikė prie naujų policijos institucijos veiklos ir pareigūnų saviraiškos darbe ir buityje sąlygų. Marginalizacijos rizikos grupę sudaro pernelyg didelės policijos centralizacijos veikiami teritoriniai žemutinės grandies policijos komisariatai, eiliniai policininkai, kiti nuolat vykstančių reformų „stumdomi“ policijos pareigūnai. Marginalizacijos rizikos veikiamos policijos įstaigos ir pareigūnai dėl skurdiausio finansavimo, ekstensyvios policijos plėtros recidyvų ir pan. priversti laikytis *išgyvenimo stiliaus*. Dėl šių priežasčių policijos subjektiškumas skiriasi nuo kitų teisinių valstybių padėties. Policijos marginalią padėtį, sprendžiant iš apklausų duomenų, didina ir tai, kad ji yra per daug uždara. Jos veikla dar nedažnai skiriama vietos savivaldybių ir gyventojų lūkesčiams bei poreikiams tenkinti. Demokratinės visuomenės sąlygomis policija gali pasiekti savo tikslų tik glaudžiai bendradarbiaudama su bendruomene. Tuo tarpu policiją krečia gilus jos reformų politizavimas, politinių partijų nesutarimas dėl strateginių jos reformos principų. Regis aišku, kad tik ilgalaikės policijos veiklos strategijos principai, priimti bendru politiniu sutarimu, sustabdys besaikes reformas, užkirs kelią jos marginalizacijai, numatys policijos subjektiškumo viziją ir misiją.

Įstatymų ir kitų teisės aktų, reguliuojančių policijos statusą ir veiklą, gausėjimas ir fundamentalinių mokslinių tyrimų, skirtų policijos institucijai, stoka įpareigoja tyrinėtojus analitiškai pažvelgti į socialinių pokyčių ir policijos teisės sąsajas, įvertinti šių procesų padarinius, numatyti policijos vizijos kaitą. Susikaupusi faktinė medžiaga: įstatymai, policijos veiklos praktika, poreikių analizės ir pan. rodo, kai policijos teisės mokslui siekiant atskleisti dėsningumus reikia gebėti kritiškai pažvelgti, panagrinėti policijos kaitą lemiančius veiksmus. Juos

¹ Terminas „socialinės įtampos laukas“ vartojamas Lietuvos sociologų ir priklauso prof. R. Grigo įžvalgai [1, p. 98; 2, p. 140].

² „Griaunamųjų įtampų“ terminą ekonomikos istorijos požiūriu funkciškai pavartojo amerikietis Karlas Polanyi Antrojo pasaulinio karo metu. K. Polanyi nuomone, „Tas įtampas galima lengvai sugrupuoti pagal pagrindines institucijų sritis. Šalies ekonomikoje daugumą įvairiausių pusiausvyros nebuvimo požymių, tokių kaip gamyba, užimtumas ir darbo užmokesčio mažėjimas, atspindės tipiška *nedarbo* problema. Vidaus politikoje socialinių jėgų kovą ir prieštą aklavietę apibūdinsime kaip *klasinę įtampą*. Tarptautinės ekonomikos sunkumų, susitelkiančių aplink vadinamąjį mokėjimų balansą, eksporto apimtį smukimą, nepalankias prekybos sąlygas, įvežamų žaliavų trūkumą bei užsienio investicijų nuostolius, grupę pagal būdingą įtampos formą pavadinsime *spaudimu valiutomis* [3, p. 219].

³ Marginalumas (marginality) – dalinio buvimo ir nebuvimo socialinėje grupėje padėtis. Pirmasis šį terminą pradėjo dažniau vartoti sociologas R. Parkas, turėdamas galvoje „kultūros hibridą“, skiriančią „dviejų skirtingų grupių gyvenimą ir tradicijas“. R. Parkas tirdamas migrantus pabrėžė dezorientuojantį marginalumo poveikį. Marginalumo koncepcija gali būti naudojama platesniu kontekstu tiriant daugelį socialinio marginalumo tipų [4, p. 389].

klasifikuojant tikslinga remtis sisteminiu požiūriu, sąlygiškai išskiriant reikšmingesnes politinių, socialinių, ekonominių, socialinių–psichologinių, teisinių ir kitų integralių veiksmų grupes. Šie naują visumą sudarantys veiksniai tarpusavyje susiję, veikia vienas į kitą, stiprina kiekvieno veiksmo atskirai ir jų visumos įtaką nustatant objektyvius policijos subjektiškumo poreikius.

Bet kokios socialinės, taip pat policijos transformacijos laikotarpiui būdinga daugelio ideologijų ir vertybių konkurencija. Pasirenkamų vertybių ir ideologijų egzistavimas sudaro prielaidas formuoti naujoms policijos padėties ir jos veiksmų strategijoms. Teoriniai mokslai Lietuvoje strateginių tokių veiksmų įžvalgų neparengė. Kompensuojant šią spragą, praktikoje rengiant įvairių policijos reformų ir jai skirtų įstatymų projektus buvo veikama seniai žinomu bandymų ir klaidų keliu, daugiausiai „diegiant“ ne policijos teisės specialistų nuostatas.

Nustatomi objektyvieji policijos institucijos poreikiai yra pagrindas modeliuoti galimą policijos teisinį, ekonominį, socialinį statusą, jos vietą ir santykius su valdžios institucijomis, vaidmenį sprendžiant žmogaus, visuomenės, valstybės problemas.

2. Policijos subjektiškumas ir realus bei galimas jos socialinių reakcijų į nusikalstamumo kontrolės ir viešosios tvarkos užtikrinimo aktualijas pobūdis

Didėjant nusikalstamumui ir viešosios tvarkos užtikrinimo problemoms kyla klausimų, ar policijos socialinės reakcijos į minėtus reiškinius adekvačios šiuo požiūriu:

- ar įstatymų tinkamai nustatyta policijos ir su ja susijusių Vidaus reikalų ministerijos, savivaldos ir kitų suinteresuotų institucijų teisinė padėtis, veiklos garantijos;
- ar numatyti teisingi ir suderinti su kitomis suinteresuotomis institucijomis policijos nusikalstamumo kontrolės ir prevencijos, viešosios tvarkos užtikrinimo pagrindiniai strateginiai tikslai ir misija;
- ar įgyvendindama galiojančius įstatymus policija ir policijos pareigūnai gali savo veikloje pasiekti tinkamiausių nusikalstamumo kontrolės ir prevencijos tikslų, t. y. kokią socialinę prevencijos ir baudžiamojo persekiojimo veiklos rezultatą realiai gali pasiekti; kokio pobūdžio turi būti policijos nusikaltimų kontrolei ir prevencijai, viešajai tvarkai užtikrinti pritaikytos intervencijos, kurios atkurtų socialinių disfunkcijų paveiktas žmogaus, visuomenės, valstybės socialines sąveikas.

Iki šiol policija nespėdžia savo veiklos problemų sistemškai, taikydama strateginio valdymo galimybes.

Policija, ne be politikų pagalbos, prioritetus nustato remdamasi subjektyviais pagrindais. Ieškodama naujovių ji pagal konkrečioje erdvėje ir laike kylančias kriminogenines situacijas tradiciškai daugiau orientuojasi į nestrateginę kriminalinio persekiojimo veiklą. Todėl policijos veiklą mažiau lemia ilgalaikės strateginės teisėsaugos stiprinimo ir nusikaltimų kontrolės programos. Kita vertus, policija viena objektyviai nepajėgi stabdyti didėjančių nusikaltimų skaičių, šalinti jo priežastis ir sąlygas. Bendradarbiavimo su kitomis valstybės institucijomis, visuomene nuostatos yra deklaratyvios, nes nėra tiksliai apibrėžtas kitų valstybės ir visuomenės institucijų bendro darbo objektas, dalykas, suderintos teisės ir pareigos.

Remiantis sociologinių tyrimų duomenimis ir gyventojų skundais bei atsiliepimais žiniasklaidoje, policija dar netenkina visuomenės poreikių, kylančių dėl didėjančio nusikalstamumo, neefektyvios įtakos nusikalstamam asmenų elgesiui, nusikaltimų atskleidimui ir tyrimui, dėl policijos pareigūnų piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi, policijos uždarmo, nepakankamai greito ir mandagaus policijos dėmesio gyventojams bei tinkamos asmens teisių ir laisvių apsaugos. Kita vertus, policijos netenkinta jos padėtis visuomenėje: nepasitikėjimas policija ir nepalanki jos veiklai visuomenės nuomonė, kaltinimai dėl didėjančio nusikalstamumo, policijos reformų neapibrėžtumas, nestabili teisinė, socialinė ir ekonominė policijos ir pareigūnų padėtis, menka visuomenės pagalba. Šie socialinių įtampų laukai pažymėti skirtingų interesų, lūkesčių ir poreikių, todėl turėtų būti nustatomi, mažinami, šalinami ir kompensuojami tokių įtampų veiksniai.

Strategiškai nepertvarkyta Vidaus reikalų ministerija objektyviai nesuvokia būtinybės pertvarkyti savo hierarchinius santykius su policija.

Ilgalaikės policijos veiklos strategijos principai turi būti formuluojami remiantis teisinės valstybės galimybėmis. Teisės mokslas pabrėžia, kad sėkmingai kurti, pertvarkyti teisinės sistemos struktūrinės dalis (institucijas, teisės sistemą, infrastruktūrą ir pan.) galima tik turint aiškios ir vientisos teisinės doktrinos pagrindą. Nesilaikant šios nuostatos tenka veikti subjektyviai – atsižvelgti į politikuojančių asmenų arba tam tikriems politikų sluoksniams pataikujančių ekspertų nuomones, o toliau, kaip rodo karti reformų praktika, eiti bandymų ir klaidų keliu ir be paliovos susidurti su policijos, kuri yra sudedamoji vidaus reikalų sistemos dalis, disfunkcijų padariniais.

Pasirenkant kryptingą ir tolygią vidaus reikalų sistemos pertvarkymo strategiją turi reikšmės skirtingas, kartais nesuderinamas su Lietuvos tikrove, teise, vadyba piliečių, politikų, mokslininkų, valstybės tarnautojų požiūris į vidaus reikalų ministerijos modelį. Apskritai bet kokios šalies ministerijos modelis (jo sudedamosios dalys) nėra pakankamai apibrėžtas mūsų valstybės strateginiuose dokumentuose: Lietuvos Respublikos vyriausybės įstatyme, Metmenyse. Metmenų nuoroda „valdymo institucijų – Vidaus reikalų ir Teisingumo ministerijų – funkcijos pertvarkomos pagal teisinės valstybės modelį“ yra nepakankamai praktiška, nes tai nuoroda į teisės teorijos principus. Vyriausybės įstatyme suformuluota analogiška tik dar formalesnė nuostata: „ministerija vykdo įstatymų ir kitų teisės aktų jai pavestos srities valstybės valdymo funkcijas ir įgyvendina šioje srityje valstybės politiką“. Pertvarkymo patirtis rodo, kad ministerijos veiklos pagrindų ir strateginės veiklos klausimai nuolatos keliami, sprendžiami ir keičiami nesilaikant arba ignoruojant teisinės valstybės kūrimo, vadybos teorijos ir įgytos praktinės patirties reikalavimus.

Pertvarkant Vidaus reikalų ministeriją, jos doktrinos (kurioje atsispindi ir objektyvizuoti poreikiai, reikalavimai keliami ir šiai ministerijai bei policijos institucijai), teisinio veiklos reguliavimo ir veiklos vadybos pagrindų klausimai iki šiol nėra tinkamai suderinti ir taikomi ministerijos reformai. Politinėje ir teisinėje praktikoje vykdamas valstybės reformą dažnai nepaisoma Teisinės sistemos reformos metmenų nuostatų. Vidaus reikalų ministerijos pertvarkymas pagal šį funkcijų modelį politinėje tikrovėje suvokiamas daugiau formaliu, deklaratyviu požiūriu, nors teigiama, kad: ministras yra politikas, jam vadovaujant ministerija savo valdymo srityje formuoja valstybės politiką. Pertvarkymo nuostatos visų pirma skirtos funkcijoms, yra subjektyvesnės, neformuluojamos strateginių tikslų ir su jų įgyvendinimu susijusių uždavinių pagrindų. Tuo požiūriu teisės norminiuose šaltiniuose nėra reglamentuotas *ministerijos, kaip politikos formavimo subjekto, ir ministro, kaip politiko, teisinis statusas*. Todėl ministerija ir ministras policijos veiklos klausimais tradiciškai daug laiko skiria nestrateginiams darbams. Dar didelė ministerijos darbų dalis dažnai neturi nieko bendro su ministerijos strategine vizija ir misija, nors daugelį joje sprendžiamų problemų gebėtų spręsti ne tik Policijos departamentas, bet ir kitos žemesnio lygmens policijos įstaigos. Taip pažeidžiamas Europos teisėje plačiai paplitęs ir šalies administravimo praktikoje diegiamas subsidiarumo principas¹. Net Seimas iki šiol laikosi tokios subsidiarumo principo nepaisymo tradicijos Vidaus reikalų ministerijos atžvilgiu. Seimo narius daugiau domina kokio nors kriminalinio įvykio detalė nei Vidaus reikalų ministerijos ilgalaikis strateginės veiklos planas ar nusikaltimų kontrolės programa. Iki šiol nėra aiškios takoskyros tarp ministerijos ir ministro atsakomybės už strateginės veiklos rezultatus ir atskiro sistemos darbuotojo ekscesus. Šie veiksniai dažnai lemia tai, kad ministerija ir ministras turi rinkti, kaupti ir disponuoti informacija, kurios vien cirkuliacija lemia biurokratinis santykius.

Policijos institucija iki šiol yra pernelyg biurokratiškai centralizuota. Centrinės policijos valdymo įstaigos atsako už visų policijos tikslų įgyvendinimą. Policija, pereidama nuo eks-

¹ Subsidiarumas – Europos Bendrijos steigimo sutartyje: sprendimų priėmimo principas, teigiantis, kad sprendimai turi būti priimami tuo lygmeniu, kuriame jie yra efektyviausi [5, p. 535]. Prie Amsterdamo sutarties pridėtame Protokole dėl subsidiarumo ir proporcingumo principų taikymo yra įtvirtinta, kad kiekviena institucija, vykdydama jai suteiktus įgaliojimus, privalo garantuoti, kad būtų laikomasi subsidiarumo, taip pat ir proporcingumo principų [6]; Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta nuostata, kad „Viešojo administravimo sistema reformuojama vadovaujantis subsidiarumo principu, t. y. reikalavimu, kad aukštesnės institucijoms nebūtų priskiriamos funkcijos, kurias gali atlikti žemesniosios institucijos ar kiti asmenys“.

tensyvių veiklos būdų į intensyvius ir įgyvendindama naujus nusikaltimų kontrolės tikslus, turi dirbti pagal konkrečias nacionalines ir bendruomenės programas, kuriose reikėtų numatyti, kokių rezultatų policija ir visuomenė turi pasiekti per metus ar per ilgesnį laiką.

Kriminalinė policija turi padėti prokurorams vykdyti baudžiamąjį (kriminalinį) persekiojimą. Joje turi būti laipsniškai telkiama ir sisteminama prokurorų procesiškai kontroliuojama baudžiamojo persekiojimo veikla, ikiteisminis nusikaltimų tyrimas.

Viešoji policija, veikdama universaliuoju principu, turi įgyvendinti valstybės nustatytą viešąją tvarką, užtikrinti saugią aplinką, atlikti nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų kontrolę ir prevenciją, teikti visuomenei socialines profesines paslaugas įgyvendindama žmogaus teises ir laisves, kurdama saugią asmens ir turto aplinką bendruomenėje, įtvirtindama teisėtą tvarką, šalindama netvarką. Veikimo universalumas ir socialinės profesinės paslaugos gali suartinti policiją ir visuomenę. Tuo požiūriu *socialinės profesinės paslaugos yra policijos paramos forma visuomenei, skatinanti paties žmogaus, bendruomenės aktyvumą, jų iniciatyvumą užtikrinant visavertį žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimą, socialinę tvarką*. Svarbiausias socialinių profesinių paslaugų tikslas yra patenkinti asmenų gyvybinį saugumo poreikį ir sudaryti palankesnes, žmogaus orumo nežeidžiančias, socialinės aplinkos sąlygas, kai žmonės patys vieni to pasekti negali. Pagrindinis socialinių profesinių paslaugų tikslas – sudaryti palankias sąlygas ir ugdyti asmenų gebėjimą rūpintis savimi ir aplinka bei integruotis į saugią visuomenę. Kita vertus, policija pati integruojasi į visuomenę, teikdama socialines profesines paslaugas ir telkdama žmones užtikrinti saugią aplinką pagal vietos gyventojų bendruomenės teisėtavokos užtikrinimo modelį. Viešoji policija padeda kriminalinei policijai nusikaltimo įvykio vietoje iki atvykstant kriminalinės policijos pareigūnams atlikti svarbiausius nusikaltimų tyrimo veiksmus, nusikaltimams atskleisti telkia bendruomenę.

Būtina sukurti naują policijos institucijos, kaip specifinio policinės veiklos subjekto, modelį – sunorminti policijos valdymo funkcijas ir policijos veiklos įgaliojimų kontrolę priskiriant ją vidaus reikalų ministrui (valstybės politika policijos atžvilgiu), Policijos departamentui (policijos veiklos strategija), teritoriniams policijos komisariatams ir nuovadoms (policijos funkcinė veikla), savivaldos institucijoms (policijos veiklos auditorius, socialinis užsakovas, socialinė partnerystė), pilietinėms bendruomenėms (socialinė partnerystė).

Policijos centralizuoto valdymo funkcija (aprūpinimas, metodinis darbas, mokymo organizavimas, programų rengimas, atsiskaitomumo ir kontrolės sistemos sukūrimas) turi būti derinama su vietinio valdymo funkcijomis per savivaldybes (darbo planavimu, atsiskaitomumu ir kontrole vietos lygiu). Įgyvendinant bendruomenės teisėtavokos užtikrinimo modelį turi būti numatomas mišrus finansavimas. Bendruomenės teisėtavokos užtikrinimo modelio veikla pagal tikslines programas gali būti finansuojama ir iš tarptautinių institucijų įsteigtų tikslinių fondų.

Nacionalinėse nusikaltimų kontrolės programose būtina nustatyti prioritетines policijos veiklos kryptis valstybėje, paliekant teisę teritorinių policijos įstaigų vadovybei ir savivaldybių merams jas papildyti.

Turi būti numatyti konkretūs teritorinių policijos įstaigų uždaviniai – tiek vienerių metų, tiek tolesnių kelerių metų. Tinkamai įvertinant ir kontroliuojant policijos veiklą administraciniuose vienetuose, strateginio valdymo grandyje nustatomi jos veiklos vertinimo kriterijai.

3. Policijos strateginių reformų principų tobulinimas – intelektualinė investicija į policijos subjektiškumą ateitį

Pateikti hierarchinę policijos reformų principų struktūrą ir numatyti strateginius reformų etapus bandyta ne kartą, tačiau šie bandymai nesulaukė adekvataus politikų dėmesio gal ir dėl tos priežasties, kad numatomi šių reformų galutiniai rezultatai lenkia vienos Seimo kadencijos ribas.

Straipsnio autoriaus nuomone, visų pirma būtina nustatyti su policijos reformomis susijusius principus, bandant išskirti pagrindines jų grupes. Antra vertus, rengiant pačią policijos reformos doktriną, svarbu remtis hierarchine principų sistema nuo viršaus iki apačios.

Trečia vertus, atsižvelgiant į policijos reformų sąryšį su teisinės valstybės vizija, įvairių valstybės vykdomų reformų tarpusavio ryšį ir sąlygiškumą, tikslinga nurodyti tokias principų grupes.

1. Konstitucinės teisės principų grupė. Šie principai yra visos principų visumos pamatas. Autoriaus nuomone, jie atlieka kontrolės funkciją, formuluojant ir taikant kitus, išves-
tinius, viešosios teisės principus [7]. Todėl neatsitiktinai vertindami principų reikšmę konstitucinėje teisėje pastaruoju metu teisės teoretikai įžvelgia naujas konstitucinių principų taisykymo galimybes, apie kurias tik pradeda rašyti. E. Šileikio nuomone, „Konstitucinė teisė – tai prigimtinės teisės, Konstitucijos ir jų nuostatų turinį galutinai ir neskundžiamai plečiančių Konstitucinio Teismo sprendimuose įtvirtintų principų sistema“ [8]. E. Kūris mano, kad „konstitucinių principų sampratos aiškinimosi rezultatas gana nelauktas. Jis skatina permąstyti paplitusią norminę teisės sampratą, kurioje tarp žodžių teisė ir teisės normos dedamas lygybės ženklas: matome, kad teisė (šiuo atveju konstitucinė teisė ir matyt ne tik ji) susideda ne tik iš normų, bet ir iš principų“ [9; 10]. Principai yra konstruktyvi teisės ir teisinės sistemos „statybinė“ medžiaga. Dėl to svarbu, kad konstruktyvi konstitucinių principų potenciala būtų tarpusavyje sistemiskai derinama ne tik teoriniu, bet ir taikomu lygmeniu. Autoriaus nuomone, tikslinga šiuo požiūriu remtis E. Kūrio konstitucinių principų tipologija, pagal kurią jie gali būti skirstomi į koordinacinių ir determinacinių principų pogrupius. Koordinaciniai konstituciniai principai suderina pačios Konstitucijos nuostatas į vientisą sistemą, o determinaciniai principai kreipia teisės sistemą [10], sudaro metodologines teisinės sistemos kūrimo ir funkcionalumo sąlygas.

Svarbią reikšmę policijos reformų atveju turi konstitucinių principų klasifikacijos sisteminis suvokimas, konstrukciją sudarančių principų vertinimas pagal priskyrimo šiai sistemai kriterijus. Kadangi policijos reforma yra teisinės reformos posistemė ir jos sudėtinė dalis, tai šiuo atveju svarbu tai, kaip tam tikri principai skiriami visai teisei sistemai, ir tai, kokiomis konkretizavimo sąlygomis gali būti priskirti policijos reformų blokui. Autoriaus nuomone, konstitucinius principus pritaikant policijos reformoms sunku išvengti tam tikrų prieštaravimų, nes konstitucinių principų transformacija konkrečiose viešosios teisės apraiškose susiduria ir persipina su specifiniais valdymo srities socialinės praktikos ekscesais, kylančiais iš skirtingų viešųjų interesų konkurencijos ir juos „aptarnaujančios“ teisinės kultūros, valstybinių institucijų subkultūros, priešpriešos [7]. Šiuo atveju kiekviena reforma valstybinio valdymo srityje susiduria su ypatingu socialiniu, socialiniu–psichologiniu, pavadinčiau – „biurokratinės paslapties“ fenomenu, kurio slenksčio reformų vykdytojai neįstengia peržengti. Ši „biurokratinė paslaptis“ pasižymi dideliu „adaptaciniu virusu“, sunaikinančiu ar paslenkančiu reformų tikslus ir uždavinius biurokratijai naudinga linkme. Biurokratinis vykdomų reformų aiškinimasis ir aiškinimas sukuria atotrūkį tarp reformų strateginių nuostatų ir jų nuostatų taisykymo reformų įgyvendinimo praktikoje. Autoriaus strateginės veiklos organizavimo praktika vidaus reikalų sistemoje leidžia teigti, kad biurokratizmo „adaptacinis virusas“ visais atvejais nukreipiamas į reformos teisinio reguliavimo mechanizmo įgyvendinimą. Turint omenyje, kad teisinio reguliavimo mechanizmas – teisinių priemonių, taip pat procesų ir teisinių būklių visumos funkcionuojanti sistema, kuria teisė (nagrinėjamoju atveju – įteisinta strategija) veikia visuomeninius valstybinio valdymo santykius. Sugriaunant teisinio reguliavimo mechanizmo įgyvendinimo darną pasiekiamas biurokratinis tikslas – reformos strategija lieka tuščia, dažnai populistinio pobūdžio deklaracija. Biurokratizmo „adaptacinio viruso“ antivirusinė programa turi būti kuriama sistemiskai taikant konstitucinius principus, rengiant adekvačią policijos reformų strategiją ir jos įgyvendinimo programą. Pavyzdžiui, priėmus Policijos įstatymą buvo deklaruojama, kad policija yra depolitizuota bei kad policijos pareigūnams draudžiama dalyvauti politinių partijų ir organizacijų veikloje. Tačiau ši nuostata dar nepatvirtino, jog įtakos šiai institucijai neturėjo politikai. Atkūrus policiją jos generalinis komisaras kartu buvo vidaus reikalų ministro pavaduotojas, o policijos centrinio administravimo įstaiga (Policijos departamentas) buvo sudedamasis Vidaus reikalų ministerijos elementas. Nekyla abejonių, kad tokia situacija, kai vidaus reikalų ministras yra politikas, o jo pavaduotojas kartu yra ir Policijos vadovas, tam tikru mastu politizuoja visą policiją. Siekiant sumažinti politikos

įtaką policijai, centrinė policijos administravimo įstaiga buvo reorganizuota ir tapo Policijos departamentu prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, o jos vadovas – Generalinis policijos komisaras dabar jau nebuvo ministro pavaduotojas. Tai lyg ir turėjo sukurti prielaidas policiją depolitizuoti, tačiau, keičiantis kiekvienam vidaus reikalų ministrui be sąlygiškai keisdavosi ir Generalinis policijos komisaras. Tokia situacija, viena vertus, darė policijos vadovą politikų įkaitu, o, kita vertus, tiesiog užprogramuodavo, kad Policijos vadovas įgyvendins vienadienius tikslus. Esant tokiai padėčiai negali būti net ir kalbos apie ilgalaikes policijos veiklos strategijas, prioritetus. Priėmus naująjį Policijos veiklos įstatymą keitėsi anksčiau vyravusieji santykiai. Galiojantysis įstatymas numato, kad „policijos generalinį komisarą vidaus reikalų ministro siūlymu ir Vyriausybės teikimu penkerių metų kadencijai skiria ir atleidžia Respublikos Prezidentas“ [12]. Tikėtasi, kad pagaliau politikai atribojo policiją nuo savo įtakos ir tai užtikrins tam tikrą visos policijos veiklos stabilumą. Tačiau vidaus reikalų ministerijos santykis su Policijos departamentu ir policija apskritai iki šiol centralizuotas ir dėl to kyla nemažai viešų kolizijų. Kita vertus, policijos reformas dažnai stabdo pačios policijos institucijos biurokratinis aparatas. Dažna tokia „reforma“ Policijos departamente vyksta pagal departamento „kėdžių perstatymo“ scenarijų. Tokio scenarijaus galima išvengti į kontrolės mechanizmą sistemiškai diegiant konstitucinius principus. Koordinacinių principų darną lems kūrybinis teisinės valstybės (teisės viešpatavimo) principas, kryptingai formavęs ***bendruosius Europos teisės principus*** [10].

2. Bendrųjų Europos teisės principų [13] grupė. Šie principai konstruktyvumo požiūriu svarbūs ne tik procesinei, bet ir materialiajai teisei, ypač numatant policijos subjektiškumą ir sudarant sąlygas jį įgyvendinti. Tokie svarbūs konstruktyvieji principai yra:

Proporcingumo principas. Jis reikalauja, kad taikomos priemonės atitiktų tokį tikslą, kurio jomis siekiama. Negalima imtis jokių veiksmų, kurie nėra būtini siekiant numatytų tikslų ir kurių naudojimas pažeistų žmogaus teises. Proporcingumo įvertinimą kiekvienu atveju lemia konkrečios aplinkybės. Turi būti tam tikra priemonių ir tikslo pusiausvyra. Priemonės pasirinkimo kriterijai: (1) Ar priemonė tinka tikslams siekti? (2) Ar priemonė yra būtina tikslams pasiekti? (3) Ar yra glaudus ryšys tarp priemonės ir siekiamo tikslo?

Subsidijų principas. Šiuo principu remiamasi įgyvendinant vieną valstybės valdymo tobulinimo kryptį – dekoncentruojant ir decentralizuojant valstybės valdymą. Jis gali būti taikomas tikslinant policijos, kitų valstybės institucijų, vietos savivaldos, piliečių bendruomenės kompetenciją teisėsaugos, viešosios tvarkos užtikrinimo srityje. Remiantis juo, galima konstatuoti, jog už teisėsaugos, viešosios tvarkos apsaugos politikos formavimą turėtų būti atsakinga (dėl jos masto) valstybė. Tuo tarpu šios politikos konkrečios priemonės turėtų būti įgyvendinamos regiono ir dažnai net vietos lygmeniu. Subsidiarumas neleidžia įsivirtinti visuomenėje kokiai nors asmeninio režimo ar biurokratinės diktatūros formai, atskiria įvairių valdžių lygių kompetenciją ir įgaliojimus. Pavyzdžiui, aukštesniojo lygmens institucijos atlieka tik tas nusikalstamumo kontrolės priemones, kurias vykdyti žemesniojo lygmens institucijos yra nepajėgios, arba jas pavedant žemesnio lygmens institucijoms nesilaikoma efektyvumo, ekonominio ir mokslinio pagrįstumo principų. Aukštesniojo lygmens institucijos teikia būtiną paramą vykdant žemesnio lygmens institucijoms pavestus uždavinius. Nusikalstamumo kontrolė vykdoma derinant visų valstybės bei vietos savivaldos institucijų veiklą šioje srityje.

Subsidiarumo principas gali būti siejamas ir su teisinių priemonių taikymu policijos veikloje. Pavyzdžiui, pirmenybė teikiama auklėjamosioms ir mažiau represinėms priemonėms.

Teisėtų lūkesčių principas. Kai teisinė sistema įtikina asmenį, kad jis pasieks tam tikrą rezultatą, jei veiks vadovaudamasis normomis, šie lūkesčiai turi būti apsaugoti. Šiam principui taikomi tam tikri apribojimai. Pavyzdžiui, pagrįstumo patikrinimas – saugomi tik atsargaus ir supratingo asmens teisėti lūkesčiai. Šiuo principu galima remtis tik esant teisėtiems lūkesčiams. Įstatymų leidybos ir administraciniai įgaliojimai gali būti griežtai suvaržyti situacijose, kai buvo sukelti teisėti lūkesčiai.

Teisinio tikrumo (nuspėjamumo) principas. Tai valstybės institucijų pareiga užtikrinti, kad normas galėtų nustatyti tie, kuriems jos taikomos, ir galimybė pagrįstai numatyti ir

teisinių normų buvimą, ir jų aiškinimo bei taikymo būdą. Asmenims turi būti suteikta galimybė nustatyti savo tikrąją teisinę padėtį. Teisinio tikrumo principas apima taip pat ir tokius aspektus, kaip teisės akto negaliojimas atgaline data ir teisėtai suteiktų teisių principai, tai yra, kad vėlesniais teisės aktais negalima panaikinti bei suvaržyti teises, kurias asmeniui suteikia teisės norma.

Gero administravimo principai: administracinis sąžiningumas, nuoseklumas, kruopštumas, informavimas. Kuriant policijos subjektiškumo nuostatas svarbus kiekvienas iš minėtųjų principų. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymo 6 str. teigiama, kad asmens prašymu Vyriausybės nustatyta tvarka policija privalo pateikti savo informacinėse sistemose turimus neslaptus duomenis apie šį asmenį. Šiame įstatyme taip pat numatyti ir keli šio principo apribojimai. Pavyzdžiui – pirmas, draudžiama asmenims teikti informaciją apie kitus asmenis, jeigu įstatymai bei kiti teisės aktai nenustato kitaip. Antras – policija neteikia informacijos, kuri pažeistų asmens nekaltumo prezumpcijos principą, policijos etikos normas, asmens, visuomenės ar valstybės saugumo interesus.

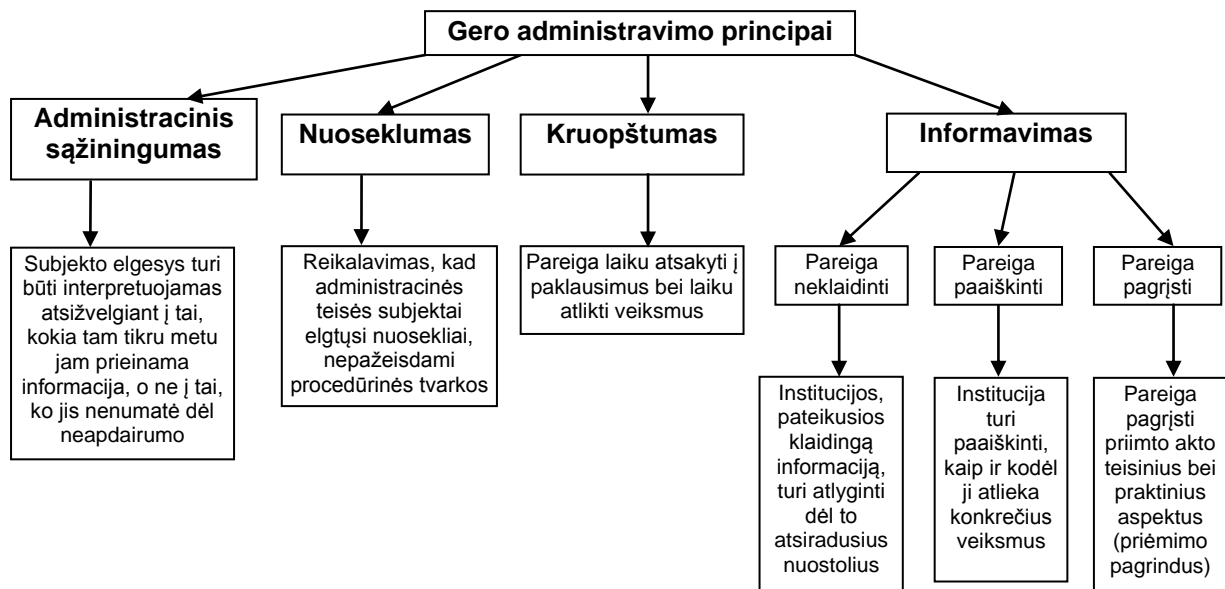
Administracinio sąžiningumo principas remiasi priimamų sprendimų ar taikomų teisinių priemonių pagrįstumu, motyvų pateikimu. Policijos veikloje šiuo principu turi būti vadovaujama stengiantis nepažeisti priimamų sprendimų ar teisinių priemonių taikymo terminų, tvarkos bei sąlygų.

Nuoseklumo principas išvedamas iš teisėtų lūkesčių apsaugos principo, lemiančio reikalavimą, kad Bendrijos institucijos elgtųsi nuosekliai. Nuoseklumo principas reiškia, kad dera laikytis nusistovėjusios praktikos, nuo kurios vadovybė be priežasties negali nukrypti.

Kruopštumo principas [13] – tai pareiga laiku atsakyti į paklausimus bei laiku atlikti veiksmus. Policijos veiklos pobūdis leidžia konstatuoti, jog jos tarnybų pareigūnai tiesiogiai kontaktuos su kitomis institucijomis bei organizacijomis, taip pat vietos gyventojais. Todėl laikantis šio principo, šių subjektų bendravimas ar bendradarbiavimas turėtų būti konstruktyvus.

Informavimo principas. Tam tikra prasme informavimą galima traktuoti kaip kruopštumo aspektą. Su informavimu susijusi pareiga neklaidinti, pareiga paaiškinti (institucija privalo paaiškinti, kaip ir kodėl ji atlieka konkrečius veiksmus) ir pareiga pagrįsti.

Šiuos principus pateikiant schema, jų sistema atrodo taip (1 pav.):

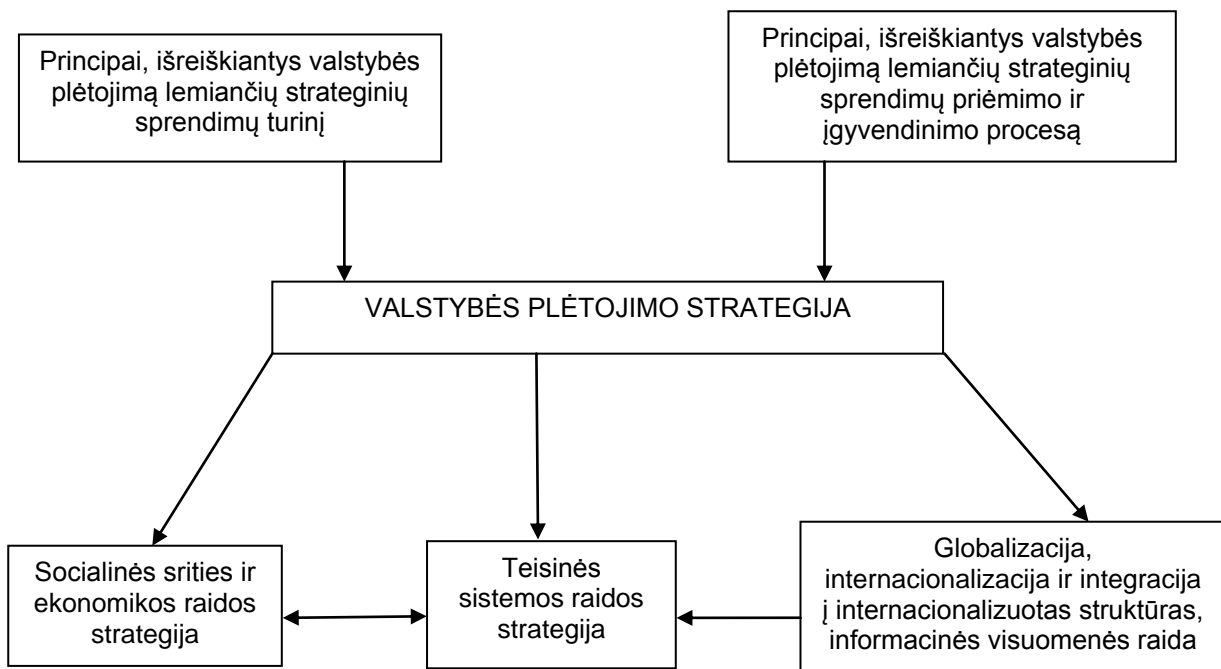
1 pav. Gero administravimo principai

3. Valstybės strategijos principų grupė, lemianti policijos reformų principus. Rytų ir Vidurio Europos šalyse, taip pat ir Lietuvoje, politikos, socialinės srities, ekonomikos raida išreiškia kokybiškai naujos visuomenės formavimąsi greitai kintančios aplinkos sąlygomis. Ši raida pasižymi: intensyviu naujų vertybių, gyvenimo būdo modelių bei pažangos idėjų skleidimu; atviros visuomenės formavimusi; viešumo, demokratiškumo, humanizmo, žmogaus teisių prioritetų įtvirtinimu; naujų technologijų ir organizacinių formų įgyvendinimu. Dabartinė politikos, socialinės srities, ekonomikos ir kitokio pobūdžio raida Lietuvai stojant į Europos Sąjungą šalyje reiškiasi ir gali naujai reikštis įvairiomis formomis, turinčiomis poveikį ir policijos reformoms. Viena svarbiausių šiuolaikinės raidos formų užsienio šalyse, tai neišvengiama ir Lietuvoje, – valstybės plėtojimas, iš esmės aprėpiantis visus svarbiausius realius visuomenės pokyčius. Rengiant ir įgyvendinant valstybės plėtojimo strategiją, turi būti įgyvendinami tam tikri principai, išreiškiantys reikalavimus, kuriuos turėtų tenkinti ir strateginių sprendimų turinys, ir šių sprendimų priėmimo, pagrindimo bei įgyvendinimo metodika. Todėl svarbiausiais tokiais principais laikytini: principai, išreiškiantys valstybės plėtojimą lemiančių strateginių sprendimų turinį, bei principai, išreiškiantys valstybės plėtojimą lemiančių strateginių sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo procesą (2 pav.).

Pirmoji principų grupė labiau atliktų kontrolės funkcijas įgyvendinant socialinės srities ir ekonomikos raidos bei teisinės sistemos raidos strategijas. Antroji principų grupė labiau būtų susijusi su Lietuvos sprendimais dėl globalizacijos, internacionalizacijos ir integracijos į internacionalizuotas struktūras, informacinės visuomenės raidos. Taip rengiamos policijos reformų strategijos turi atitikti valstybės plėtojimo strategiją, kuri iš naujo gali nulemti Lietuvos policijos subjektiškumą.

4. Valstybinio valdymo principų grupė. Šią sistemine grupę, kaip žinoma, sudaro politiniai, ekonominiai, organizaciniai–teisiniai, techniniai principai. Svarbiausieji pagrindiniai (bendrieji socialiniai) valstybinio valdymo principai kuriant policijos subjektiškumo nuostatas yra: demokratija, teisėtumas, tikslingumas, viešumas, lygiateisiškumas. Atsižvelgiant į valstybinio valdymo principus kuriami policijos subjektiškumo modeliai.

2 pav. Valstybės plėtojimo strategija

5. Teisinės sistemos, vidaus reikalų sistemos ir policijos reformų, policijos subjektiškumo kaitą, socialinius pokyčius lemiančių principų grupė. Kaip minėta straipsnio

pradžioje, policijos reformas ir naujajį policijos subjektiškumą lemia vykstantys socialiniai pokyčiai. Jų adekvačią transformaciją gali lemti tinkamas anksčiau analizuotos hierarchinės principų sistemos suvokimas, vertinimas ir kūrybiškas konkrečių principų taikymas. Autoriaus nuomone, teisinės sistemos, vidaus reikalų sistemos ir policijos reformos bus vykdomos remiantis ne tik anksčiau minėtais tiesioginiais principais, esančiais skirtingose hierarchijos pakopose, bet ir formuluojamais išvestiniais principais, pritaikytais šioms reformoms. Tai reiškia, kad, viena vertus, numatomas policijos subjektiškumas taip pat turi derintis prie teisinės sistemos ir vidaus reikalų sistemos pokyčių. Kita vertus, policijos subjektiškumo objektyvieji poreikiai turi atsižvelgiant į tam tikras ribas lemti teisinės sistemos ir vidaus reikalų sistemos struktūrinius, ypač Vidaus reikalų ministerijos subjektiškumo, pokyčius. Šiame straipsnyje norėčiau pabrėžti *vidaus reikalų sistemos reformos vykdymo principus*, kurie „susieja“ teisinės sistemos ir policijos reformas bei sudaro sąlygas formuoti adekvačiam policijos subjektiškumui. Vidaus reikalų sistemos reformos vykdymo principus pagal jų vietą reformų įgyvendinimo mechanizme galima grupuoti mažiausiai į keturis atskirus principų pogrupius: (1) vidaus reikalų sistemos organizavimo, (2) vidaus reikalų sistemos reformos strateginių tikslų nustatymo, (3) vidaus reikalų sistemos reformos rengimo, (4) vidaus reikalų sistemos reformos įgyvendinimo.

Vidaus reikalų sistemos organizavimo principų pogrupiui galėtų būti priskirti vidaus reikalų sistemos vizijos, misijos, funkcijų priskyrimo vidaus reikalų sistemai, ministerijos teisinio statuso nustatymo, ministerijos struktūros reglamentavimo ir personalo komplektavimo suderinamumo su ministerijos struktūra (pagal darbuotojų kategorijas: politikų, strategų, vadybininkų, infrastruktūros darbuotojų reikalingumo sistemos uždaviniams įgyvendinti objektyviuosius poreikius), vidaus reikalų sistemos struktūrinio padalinio (įstaigos) tikslų, uždavinių, funkcijų ir teisinio statuso nustatymo bei personalo komplektavimo suderinamumo su jai keliamais tikslais, uždaviniais, atliekamomis funkcijomis, principai.

Vidaus reikalų sistemos reformos strateginių tikslų nustatymo principų pogrupiui galėtų būti priskirti principai, formuojantys orientacijos į JTO standartus, susijusius su nusikalstamumo kontrole, Europos Sąjungos normų bei Lietuvos nacionalinio saugumo funkciniu požiūriu, vidaus reikalų sistemos ir policijos sampratą, šios sistemos paskirtį valstybės valdžios vykdymo struktūroje ir jos tarnavimo žmonėms pagrindines formas bei būdus (įgyvendinant Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio nuostatas) taip pat pagal Lietuvos Respublikos politinės ir teisinės sistemos nuostatas nustatantys vidaus reikalų sistemos valdymo reformavimą: Vidaus reikalų ministerijos restruktūrizaciją, keičiant jos statusą – etapais keičiant ministerijos centrinio aparato funkcijas, atitinkančias strateginio vadovavimo instituciją, bei naujų policijos funkcijų įgyvendinimo modelių, atsižvelgiant į socialinę-ekonominę visuomenės raidą, rengimą ir t. t.

Vidaus reikalų sistemos reformos rengimo principų pogrupiui galėtų būti priskirti principai, formuojantys sistemišką reformos vykdymą bei evoliucinį jos pobūdį, užtikrinantį vidaus reikalų sistemos, jos įstaigų veiklos stabilumą, funkcijų įgyvendinimo tęstinumą, strateginių ir taktinių reformos klausimų derinimą, sisteminę informacijos analizę, reformos įgyvendinimo derinimą su šalies ekonomikos plėtra, socialinės politikos, politinės sistemos pokyčiais ir t. t.

Vidaus reikalų sistemos reformos įgyvendinimo principų pogrupiui galėtų būti priskirti principai, nustatantys ir atskleidžiantys vidaus reikalų sistemos reformos vyksmo stadijų, jos etapų, pakopų pagrindimą:

Išvados

1. Socialiniai pokyčiai ir policijos subjektiškumas projektuojasi tarpusavyje susijusių socialinių įtampų laukuose, kur socialinių santykių erdvėje ir laike išsidėsto faktai, įvykiai, procesai, kuriuose kaupiamos ir energizuojamos priešingos socialinio vyksmo tendencijos. Todėl toliau nagrinėtinos sąsajos tarp visuomenės raidos procesų Lietuvoje, tolimesnės demokratijos plėtros, teisinės valstybės kūrimo tendencijų, vis labiau įgaunančios agresyvų pagreitį kriminogeninės būklės kaitos ir policijos galių, nulemtų jai suteikto *socialinio, ekonominio, teisinio statuso* ribų. Socialinių pokyčių ir susiformavusių socialinių įtampų laukuose

formuojasi poliarizuoti žmogaus, visuomenės, valstybės objektyvieji ir kitokie policijos institucijos subjektiškumo poreikiai.

2. Socialinių įtampų laukuose vis labiau kaupiasi socialinių pokyčių ir transformacijų *griaunamųjų įtampų veiksniai*, disfunkciškai lemiantys įvairias policijos marginalinio subjektiškumo socialines dimensijas. Policijos marginalumas rodo, kad ši institucija ir policijos pareigūnai dėl socialinių pokyčių yra išstumti iš objektyvaus norminio statuso į socialinį poreikių tenkinimo pakraštį ir politiniu, socialiniu, ekonominiu, teisiniu bei kultūriniu-psichologiniu požiūriu neprisitaikė prie naujų policijos institucijos veiklos ir pareigūnų veiklos saviraiškos sąlygų.

3. Policijos netenkinta jos padėtis visuomenėje: nepasitikėjimas policija ir nepalanki jos veiklai visuomenės nuomonė, kaltinimai dėl didėjančio nusikalstamumo, policijos reformų tęstinis neapibrėžtumas, nestabili teisinė ir socialinė, ekonominė policijos institucijos ir pareigūnų padėtis, menka visuomenės pagalba. Šie socialinių įtampų laukai pažymėti skirtingų interesų, lūkesčių ir poreikių, todėl turėtų būti nustatomi ir šalinami, mažinami bei kompensuojami tokių įtampų veiksniai.

4. Strategiškai nepertvarkyta Vidaus reikalų ministerija objektyviai nesuvokia būtinybės pertvarkyti savo hierarchinius santykius su policija. Apskritai šalies bet kokios ministerijos modelis (jo sudėtinės dalys) nėra pakankamai apibrėžtas mūsų valstybės strateginiuose dokumentuose: Lietuvos Respublikos vyriausybės įstatyme, Metmenyse. Teisinės reformos metmenų nuoroda „valdymo institucijų – Vidaus reikalų ir Teisingumo ministerijų – funkcijos pertvarkomos pagal teisinės valstybės modelį“ yra nepakankamai materialiai, nes tai nuoroda į teisės teorijos principus, apie kurių taikymo mechanizmą galima samprotauti tik nuomonių lygmeniu.

LITERATŪRA

1. **Grigas R.** Socialinių įtampų Lietuvoje laukai. – Vilnius: VPU, 1998.
2. **Grigas R.** Sociologinė savivoka. Specifika, metodai, lituanizacija. – Vilnius: Rosma, 2001.
3. **Polanyi K.** Didžioji transformacija: politinės ir ekonominės mūsų laikų ištakos. – Vilnius: Algarvė, 2002.
4. **Большой толковый социологический словарь (Collins).** Том 1 (А – О): Пер. с англ. – Москва: Вече, АСТ, 1999.
5. **Vaitkevičiūtė V.** Tarptautinių žodžių žodynas. T – Ž. – Vilnius: Žodynas, 2000.
6. **Europos** valdymas – Baltoji Knyga, COM (2001) 428, 2001.07.25.
7. **Urmonas A.** Konstitucinės teisės principų viešojoje teisėje kontrolės funkcijos // Jurisprudencija. ISSN 1392-6195. – Vilnius: LTU, 2002. Nr. 30(22).
8. **Šileikis E.** Administracinė teisė kaip konkretizuota Konstitucija // Respublikinės mokslinės konferencijos, vykusios 2002-04-26, pranešimas.
9. **Kūris E.** Konstituciniai principai ir konstitucijos tekstas (2) // Jurisprudencija. – Vilnius: LTU, 2002. T. 24(16).
10. **Kūris E.** Koordinaciniai ir determinaciniai konstituciniai principai (1) // Jurisprudencija. – Vilnius: LTU, 2002. T. 26(18).
11. **Kūris E.** Konstitucija ir jos aiškinimas // Politologija. 1999. Nr. 2.
12. **Lietuvos Respublikos** policijos veiklos įstatymas. 2000-10-17 Nr. VIII-2048.
13. **Usher J. A.** Bendrieji Europos Bendrijos teisės principai. – Vilnius: Naujoji Rosma, 2001.

Social Changes and Subjectivity of Police

Assoc. Prof. Algimantas Urmonas

SUMMARY

The article deals with tendency of formation of social changes and subjectivity of police. This tendency depends on reforms of legal system and police. In this article the influence of social changes to subjectivity of police, and principles of reforms of police system are discussed. The author presents his arguments and his own version concerning the issues discussed in this article.

